

JAAR VERSLAG

UNESCO
WERELDERFGOED
KINDERDIJK

2023

WWW.KINDERDIJK.NL

Woord vooraf

Kinderdijk, 18 juli 2024

Geachte lezer,

Voor u ligt het jaarverslag 2023 van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk. In 2023 vierden we met personeel, vrijwilligers, stakeholders en bezoekers dat het wereldberoemde molencomplex van Kinderdijk-Elshout 25 jaar op de UNESCO Werelderfgoedlijst prijkt. Een jaar waarin de organisatie groeide en waarbij we nog beter grip hadden op de bezoekersstromen.

In 2023 zijn twee vernieuwde bezoeklocaties, zijnde het Wisboomgemaal en het erf van Museummolen Nederwaard, officieel geopend op de "verjaardag" van het Werelderfgoed op 6 december.

Met de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst met vijf overheden hebben SWEK en haar stakeholders een belangrijke stap gezet op het gebied van samenwerking voor de langere termijn.

Onze 80 medewerkers en ruim 220 vrijwilligers hebben zich ook in 2023 weer vol passie ingezet voor het behoud en beheer van het prachtige Werelderfgoed en het ontvangen van vele honderdduizenden bezoekers van over de gehele Wereld.

Ik wens u veel leesplezier. Graag tot ziens in UNESCO Werelderfgoed Kinderdijk.

Het bestuur,

Peter-Jan van Steenbergen

Inhoudsopgave

Woord vooraf	2
Jaarverslag 2023	4
1. Doelstellingen Stichting Werelderfgoed Kinderdijk	4
2. Bestuursverslag 2023	6
3. Verslag bestuursorganen	16
4. Vooruitblik 2024	20
Begroting 2024	21
Jaarrekening 2023	22
A- Balans per 31 december 2023	23
B- Staat van baten en lasten over 2023	25
C- Grondslagen voor de jaarrekening	26
D- Toelichting op de balans per 31 december 2023	31
E- Niet uit de balans blijvende rechten verplichtingen en financiering derden	42
F- Toelichting op de staat van baten en lasten	43
Overige gegevens	49
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	50

Jaarverslag 2023

1. Doelstellingen Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

Outstanding Universal Values

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is aangewezen als siteholder voor het molencomplex Kinderdijk-Elshout. Bij de aanwijzing zijn voor Kinderdijk de zogenaamde uitzonderlijke universele waarden (Outstanding Universal Values of OUV's) benoemd, die als basis dienen voor de instandhouding van Kinderdijk als UNESCO Werelderfgoed:

1. Het molennetwerk van Kinderdijk-Elshout is een buitengewoon landschap gemaakt door de mens, dat een krachtig bewijs in zich draagt van menselijk vernuft en standvastigheid, gedurende bijna een millennium, in het afwateren en beschermen van een gebied door de ontwikkeling en toepassing van een hydrologisch systeem.
2. Het Kinderdijk-Elshout molennetwerk met zijn historische 'hoge en lage poldergebieden met natuurlijke afwatering', watergangen, molens, molenvlieten, gemalen, uitlaatsluizen en waterschapshuizen is een uniek voorbeeld van de Nederlandse technische ontwikkeling van de afwatering die is gekopieerd en toegepast op veel plekken in de wereld.
3. Het Kinderdijk-Elshout molennetwerk is een extreem ingenieus hydraulisch systeem dat tot op de dag van vandaag functioneert. Dit systeem maakte het door de eeuwen heen voor de mens mogelijk om zich hier te vestigen en grote delen van het veenlandschap te cultiveren. Het is nationaal en internationaal het enige voorbeeld van deze schaal, het is daardoor een uniek en bijzonder voorbeeld van zowel een architectonisch ensemble als een cultureel landschap, dat typerend is voor Nederland en een significante fase in de menselijke geschiedenis illustreert. De Commissie stelde vast dat de site wordt gevormd door een uitzonderlijk, door mensen gemaakt landschap. Dit landschap draagt een krachtig stempel van menselijk vernuft en vastberadenheid in waterafvoer en bescherming van het land door middel van waterbouwkundige technieken, en dit over een periode van bijna 1000 jaar.

Doelstellingen Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

De SWEK is specifiek opgericht als gevolg van de Werelderfgoed status. De stichting heeft conform haar statuten de volgende vier doelstellingen:

- Het in stand (doen) houden van molens en opstallen in het molengebied Kinderdijk die geheel of gedeeltelijk zijn aangemerkt als beschermd monument als bedoeld in de Monumentenwet 1988;
- Behouden en conserveren van het molengebied Kinderdijk als (cultuur)historisch- en natuurmonument;
- Bevorderen van de publieke presentatie en de toegankelijkheid van het Werelderfgoed Kinderdijk, binnen de context van de huidige gebiedskenmerken, zijnde de historie, de cultuur en de natuur (instandhouding van het huidige unieke karakter en de identiteit, zonder aantasting van de cultuur-, landschappelijke en natuurhistorische waarden);
- Bevorderen van kennisoverdracht omtrent het Werelderfgoed en de (historische) functie van de molens en waterstaatswerken, en het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Missie

De missie van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk zoals geformuleerd in de toekomstvisie (december 2021) luidt als volgt:

Kinderdijk zet in op een volwaardig Werelderfgoed. In 2030 zijn we een voorbeeld in de Wereld als het gaat om erfgoedbeheer alsmede als het gaat om het ontvangst van bezoek. Waardevol bezoek gaat hand in hand met kwalitatief hoogwaardig erfgoedbeheer, leefbaarheid en ecologie. SWEK en haar stakeholders zijn trots op het unieke Werelderfgoed.

2. Bestuursverslag 2023

Belangrijkste gebeurtenissen

25 jaar Werelderfgoed Kinderdijk

Op 6 december 1997 is het molencomplex Kinderdijk-Elshout toegevoegd aan de lijst met Werelderfgoederen. Op 6 december 2022 hebben we, 25 jaar na dato, stilgestaan bij deze inschrijving en dit was de start van een feestjaar in het Werelderfgoed Kinderdijk. Gedurende 2023 is er iedere maand rond de 25^e van die maand een activiteit gepland voor onze medewerkers, vrijwilligers of bezoekers. Zo is er voor het eerst een nieuwjaarsbijeenkomst voor personeel en vrijwilligers geweest in Landvast Alblasserdam. We hebben een ambachtendag georganiseerd, diverse lezingen gehouden en verschillende excursies georganiseerd. Het feestjaar werd afgesloten op onze verjaardag 6 december met de opening van twee vernieuwde bezoeklocaties. Besloten is toen om vanaf heden ieder jaar onze verjaardag te vieren met gratis bezoek.

Opening bezoeklocaties

Op 6 december 2023 zijn twee bezoeklocaties heropend voor publiek. Het Wisboomgemaal is vanaf 2022 gerestaureerd en daarnaast is de museale presentatie aangepakt. De fundering van het gemaal is aangepakt en ook zijn de centrifugaalpomp gereviseerd en is de elektrische installatie vernieuwd. Op 6 december 2023 heeft het gemaal sinds enkele tientallen jaren weer water gepompt. Museaal topstuk dat in 2023 is toegevoegd in het gemaal is de maquette van het oude stoomgemaal, waar door drie vrijwilligers drie jaar lang aan gewerkt is. De maquette werkt met licht, geluid en bewegende delen. Daarnaast is in het gemaal de smidse weer in ere hersteld en krijgt de bezoeker via korte filmpjes ook de werking van het gemaal te zien.

Het erf van de Museummolen Nederwaard is opgeknapt en weer gevormd conform de historie van de molen. Onder meer zijn er dierenverblijven gerealiseerd en ook is een moestuin aangelegd. Het oude bakhuis van de Nederwaard is in ere hersteld en daar kan ook daadwerkelijk brood worden gebakken. Hiermee krijgt de bezoeker een veel beter beeld van hoe het molenerf er vroeger uit zag en kunnen bezoekers ook beter verspreid worden over het erf.

Ondertekening Samenwerkingsovereenkomst

Op 5 april 2023 is een samenwerkingsovereenkomst over de ontwikkeling van het Werelderfgoed getekend tussen de gemeente Molenlanden, de gemeente Alblasserdam, Provincie Zuid-Holland, Waterschap Rivierenland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk. De partijen hebben afspraken gemaakt over de manier van samenwerken (governance), over de financiën en de financiële rapportages.

Renovatie en verduurzaming Vos&Zn.

Het schip Vos&Zn. vaart al decennialang op de lage boezem van de Overwaard. Het schip was toe aan een grote opknopbeurt en SWEK heeft van die gelegenheid gebruik gemaakt om het schip te voorzien van een volledige elektrische aandrijving. Met deze volledig elektrische aandrijving zijn alle rondvaartboten van SWEK volledig elektrisch. Met de opknopbeurt van de Vos&Zn. is ook de capaciteit vergroot en kunnen bezoekers op het achterdek ook overdekt zitten.

Optimaliseren bezoekersstromen

In 2023 is op basis van de ervaringen van 2022 ingezet op het nog beter afstemmen van de bezoekersstromen in het Werelderfgoed Kinderdijk. Middels het "actieplan bezetting" is gekeken welke bezoekersstromen wij konden verwachten, welke bezetting daarbij hoorde en of die bezetting (middels de inzet van vrijwilligers en personeel) gerealiseerd kon worden. Met dit actieplan zijn ook twee planners aangesteld, die zich bezig houden met de invulling van de roosters (van vrijwilligers en personeel).

Activiteiten Erfgoed en beheer

Onderhoud molens

Vanaf 2022 zijn we het (klein) onderhoud meer in eigen beheer gaan uitvoeren, in 2023 is de inzet hierop uitgebreid. Onze eigen molenmaker is hiervoor vrij gemaakt en hij leidt ook nieuwe molenmakers op voor het kleine onderhoud. Binnen het bestaande molenaarsteam is hiervoor capaciteit vrijgemaakt. Onder meer hebben zij de kleine werkzaamheden gericht op het verbeteren van de veiligheid in de (bewoonde) molens uitgevoerd.

Overzicht groot onderhoud

In 2023 is het volgende groot onderhoud uitgevoerd aan de molens in Kinderdijk:

- Nederwaard molen 5: schilderbeurt. Daarbij heeft de molen de historische kleurstelling gekregen, conform het beleid op dit punt.
- Overwaard molen 6: de buitenroede is vervangen en de molen is geschilderd.
- Overwaard molen 8: beide roeden zijn vervangen, hierbij is het ophekken gebeurd door onze eigen molenmakers.
- Lage Molen Nieuw-Lekkerland: het rietdek van de kap is vervangen.

Daarnaast is opdracht gegeven voor de volgende werkzaamheden, die in 2024 uitgevoerd worden:

- Overwaard molen 7: vier velden rietdek vervangen.
- Overwaard molen 1: drie muurplaten vervangen.

In oktober 2023 zijn alle riskante roeden doorgemeten. Twee roeden van Overwaard molen 1 zijn daarbij afgekeurd. Deze roeden stonden op de planning om eind 2024 vervangen te worden en dit werk wordt wat naar voren gehaald.

Vochtproblemen stenen molens

Vijf molens van de Nederwaard kampen met vochtproblemen. In samenwerking met de Restauratiewerkplaats Schiedam is een plan gemaakt om deze molens zowel aan de binnenkant als aan de buitenkant aan te pakken. In 2023 is gestart met de binnenkant van molen 3 van de Nederwaard. In 2024 staat molen 4 op de planning om aan de binnenkant aangepakt te worden en worden de buitengevels aangepakt.

Veiligheid op de molens en in het gebied

2019 heeft de Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid een adviesnotitie geschreven over brandveiligheid in het Werelderfgoed en dan in het bijzonder gerelateerd aan het wonen in het WEK. Naar aanleiding van deze notitie zijn SWEK, gemeente Molenlanden en de Brandweer in gezamenlijk overleg getreden teneinde dit advies te implementeren. In 2022 is over dit traject gerapporteerd en is afgesproken tussen de partijen om ieder jaar in het jaarverslag te rapporteren over de activiteiten in het kader van dit traject.

In 2023 heeft SWEK de fysieke ingrepen aan de molens afgerond. Dit betrof de vervanging van de elektrische installaties en de bliksembeveiliging. Hiervoor was in 2022 reeds opdracht gegeven. Aanvullend heeft SWEK besloten om ieder jaar de blusmiddelen in de molens te keuren. Ook de bliksembeveiliging wordt ieder jaar gekeurd.

Ook in 2023 heeft de brandweer geoefend in het gebied. In 2024 volgt een grotere oefening.

In november 2022 heeft een voorlichtingsavond plaatsgevonden waar een groot deel van de molenbewoners aanwezig was. Daarbij werd aandacht gegeven aan preventie. Dit onderwerp wordt ook meegenomen in de periodieke gesprekken die SWEK gaat voeren met alle molenbewoners.

In 2022 heeft SWEK voor de eigen organisatie en (bezoek-) locaties een veiligheidsplan gemaakt. In 2024 wordt dit plan geëvalueerd en waar nodig aangepast en uitgebreid.

Ruimtelijke ontwikkeling / toetsing OUV's

SWEK adviseert regelmatig over omgevingsaanvragen binnen het Werelderfgoed, die in overleg met de (adviescommissies van de) gemeentes Alblasterdam en Molenlanden worden beoordeeld op de ruimtelijke waarden van het gebied zoals die zijn geborgd in de OUV's en het gezamenlijke Beeldkwaliteitsplan. In 2023 zijn er geen aanvragen door SWEK getoetst.

Projecten Erfgoed en Beheer

Naast de eerder genoemde projecten in dit jaarverslag is er binnen Erfgoed en Beheer een subsidie aangevraagd om de schuur op de voormalige scheepswerf van Pot op te knappen. Vanuit de erfgoedlijn Waterdriehoek heeft de Provincie Zuid-Holland een subsidie toegekend van 150.000 euro. De Potschuur wordt opgeknapt tot werkplaats waarbij zowel SWEK haar onderhoud en klussen kan uitvoeren alsook het dorp gebruik kan maken van de faciliteiten. Hiermee komt de geschiedenis van de gebroeders Pot weer tot leven. Een geschiedenis van scheepsbouw, waar ooit de beste molenroeden ter wereld werden gemaakt. Eerder is het Potroedehek op de Molenstraat opgeknapt.

Activiteiten Publiek

In totaal ontving Stichting Werelderfgoed Kinderdijk in 2023 337.784 betalende bezoekers waarvan 198.803 groepsbezoekers en 138.981 individuele bezoekers.

Het aantal betalende bezoekers kwam daarmee hoger uit dan het begrote aantal van 324.000 bezoekers, wat te danken is aan het hogere aantal groepsbezoeken.

In 2023 kwam ook het merendeel van de groepsbezoekers via riviercruises. Naast de afhandeling van de riviercruises op de eigen Kinderdijkse steigers is ook gestart met het project ketenmobiliteit, waarbij de schepen afmeren in de regio Drechtsteden (in 2023 concreet in Dordrecht) en middels het vervoer met de Waterbus Kinderdijk bezoeken. Dit project is in samenwerking met Waterbus en de gemeenten in de regio.

In juni 2023 was het nieuwe reserveringssysteem gereed en konden we via de applicatie Smart Event Manager (SEM) de groepen gaan inboeken. Dit systeem heeft een directe koppeling met de kassa en het financieel systeem Exact. Ook de boekingen via Docking Dordrecht lopen via dit systeem.

Ten aanzien van de retail is een kwaliteitsslag gemaakt in het bezoekerscentrum / Kinderdijk-Café. Het assortiment in de Gift-Shop en het Kinderdijk-Café heeft een kwaliteitsimpuls gehad. We hebben de samenwerking met diverse regionale partijen versterkt, zoals onze hoofdsponsor De Graafstroom.

Gebiedsperspectief en uitvoeringsprogramma

De samenwerkende partijen in Kinderdijk, zijnde de gemeenten Molenlanden en Alblasserdam, Provincie Zuid-Holland, Waterschap Rivierenland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, hebben in 2019 een gebiedsperspectief vastgesteld. In 2023 heeft een update plaatsgevonden van het bij het gebiedsperspectief geformuleerde uitvoeringsprogramma.

SWEK was bij de volgende projecten uit het uitvoeringsprogramma betrokken.

1. Onderzoek naar consequenties van bewoning. SWEK is het traject gestart om samen met de Vereenigde Molenbewoners te komen tot een nieuw, toekomstbestendig huurbeleid.
2. Entreezone Kinderdijk. SWEK heeft een zienswijze ingediend op het concept-bestemmingsplan voor de entreezone, omdat het plan volgens SWEK op het gebied van verkeer en parkeren tekort schiet. De gemeente Molenlanden werkt momenteel samen met SWEK aan het uitwerken van de punten uit de zienswijze teneinde een gewijzigd en haalbaar plan te maken.
3. Bezoekersmanagement. In juni 2023 is de nieuwe Bus- en Camperparking aan de Westrand van Nieuw-Lekkerland geopend. Hier kunnen vanaf dat moment touringcars en campers parkeren. SWEK exploiteert dit terrein vanaf dat moment. Ook in 2023 heeft voor personenauto's een tijdelijk transferium geëxploiteerd op de Zuiderstek in Alblasserdam, naast het parkeerterrein voor personenauto's nabij het bezoekerscentrum. Er heeft gedurende het hoogseizoen een shuttlebus gereden tussen Alblasserdam en het Werelderfgoed. SWEK voert het bezoekersmanagement uit in samenwerking met de gemeenten Molenlanden en Alblasserdam. De laatste twee gemeenten zijn ieder voor 50% verantwoordelijk voor het exploitatieresultaat. Derhalve maakt het bezoekersmanagement geen onderdeel uit van de winst- en verliesrekening.

4. Natura 2000 gebieden: in 2023 heeft de Provincie Zuid-Holland een groot perceel grond gekocht in de polder Blokweer met als doel natuurontwikkeling. Daarnaast is Waterschap Rivierenland bezig met een groot-onderhoudsplan voor de Hoge Boezem van de Overwaard. Beide ontwikkelingen volgt SWEK vanuit haar rol als site-holder van het Werelderfgoed op de voet en levert daar waar relevant input vanuit de erfgoedwaarden.

Bijdrage aan de Sustainable Development Goals (SDG's)

Werelderfgoed Kinderdijk heeft actief aandacht voor de volgende duurzame ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals, SDG's) van de Verenigde Naties (bron: sdgs.un.org/goals):

8.9 Duurzaam toerisme.

De World Tourism Organization (UNWTO) zet in op duurzaam toerisme, namelijk toerisme dat inzet op duurzame impact (people, planet, profit) daarbij de behoeften van de bezoekers, de sector, het milieu en de lokale community afwegend.

In de nieuwe toekomstvisie voor het Werelderfgoed Kinderdijk wordt ingezet op het bereiken van balans tussen enerzijds toeristische ontwikkeling en anderzijds ecologie, leefbaarheid en authenticiteit. Kinderdijk wil het eerste Werelderfgoed worden waar deze waarden hand in hand gaan.

11.4 Behoud Werelderfgoed

Het beschermen en behouden van het Werelderfgoed is een van de SDG's. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk zet zich als siteholder in voor het behouden, beschermen en uitdragen van de Outstanding Universal Values van Werelderfgoed Kinderdijk.

13.3 Educatie en aandacht vragen voor klimaatverandering

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk heeft als een van haar statutaire doelstellingen educatie. Het "Verhaal van Kinderdijk" staat daarbij centraal. Dit "verhaal" heeft als ondertitel "Over leven met het water: toen, nu en morgen". Kinderdijk is meer dan alleen de 19 overgebleven molens, aan de waardevolle bezoeker willen we het bijzondere verhaal van 750 jaar wonen en werken met het water meegeven. Daarbij komt ook de toekomst aan bod. In 2023 zijn met Waterschap Rivierenland afspraken gemaakt om in het vernieuwde JU Smitgemaal een "beleving" te maken gericht op klimaatverandering van waterbeheer in de toekomst.

15.5 Bewaken biodiversiteit

Onderdeel van het Werelderfgoed Kinderdijk zijn de Hoge Boezems van de Overwaard en de Nederwaard. Dit Natura 2000 gebied is door UNESCO aangewezen als bijzonder landschap gemaakt door de mensen. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk ziet het als haar taak om deze gebieden nadrukkelijk te beschermen en hierover ook aan de bezoeker te communiceren. In 2023 heeft de Provincie Zuid-Holland een belangrijke positie ingenomen in de polder Blokweer, waarbij ze de natuurwaarden willen verbeteren. Ook heeft SWEK een visie gemaakt voor de polders Blokweer en Nieuw-Lekkerland.

Organisatie

Personeel

De organisatie is in 2023 verder gegroeid tot in totaal 80 aan het einde van 2023 (47 fte). Er zijn 31 medewerkers in dienst getreden waarvan 14 met een oproepovereenkomst en 17 met een vast uren overeenkomst. Er zijn in het totaal 13 mensen uit dienst getreden in 2023.

In 2023 is naast de groei in de operatie, vooral ingezet op het versterken van het management van de organisatie. In 2023 zijn vier van de zes posities voor hoofden (de managementlaag onder het Managementteam) opnieuw ingevuld. De managers (MT, hoofden en bedrijfsleiders retail) hebben in 2023 allen een cursus "coachend leidinggeven" gevolgd. Deze manier van leidinggeven wordt in 2024 geïmplementeerd in de organisatie.

Het verzuimpercentage lag eind 2023 op 13,66% en is daarmee fors. Dit hoge percentage is enerzijds veroorzaakt door diverse langdurig zieken en anderzijds veelvuldig kort verzuim. In overleg met de (nieuwe) managers is actief gekeken naar de oorzaken van verzuim en zijn er acties met de medewerkers gepland. De verwachting is dat hiermee het percentage kan dalen. Eveneens zullen in 2024 enkele langdurige verzuimgevallen uitstromen.

Vrijwilligers

In 2023 is het aantal vrijwilligers per saldo gestegen met 9. Op 31 december stonden er 236 geregistreerd. Er zijn 53 nieuwe vrijwilligers bijgekomen, 38 vrijwilligers zijn gestopt en 6 vrijwilligers zijn overleden. Daarbij hebben we in 2023 het vrijwilligersbestand "opgeschoond", dat wil zeggen dat we in overleg met de vrijwilligers afscheid hebben genomen van vrijwilligers die al enige tijd geen diensten meer hadden gedraaid om verschillende redenen. De inzetbaarheid van vrijwilligers is derhalve in 2023 fors toegenomen en daarmee is ook de bezetting verbeterd.

Het aantal inzetbare gidsen is gegroeid van 65 naar 68. Er zijn 10 inzetbare gidsen bijgekomen, 5 gidsen gestopt en 2 gidsen overleden.

Van de 236 geregistreerde vrijwilligers zijn er 22 vrijwilligers die geen directie invloed hebben op de invulling van het toeristisch product, zoals klussers, medewerkers TC, maquettebouwers, ICT, administratie, vrijwillig molenaars, schoonmaak en een verkeersregelaar. Daarnaast zijn er vrijwilligers die een dubbelfunctie hebben en naast hun inzet als gids, schipper of op locatie ook een andere rol vervullen. Denk hierbij aan lid van de Vrijwilligersraad, lid van de technische commissie, instructeur nieuwe schippers, redactie van de Nieuwsbrief en werk in de moestuin.

Ook waren meerdere vrijwilligers inzetbaar voor het geven van bijzondere rondleidingen, introductiecurssussen, gidsencursussen, open dagen, het werven van vrijwilligers en promotionele activiteiten.

Alle nieuwe vrijwilligers krijgen een ruim inwerkprogramma, inclusief introductie cursus. De schippers volgen daarnaast ook een aparte cursus om te mogen varen op de rondvaartboten.

In 2023 vierden we het jubileum van veertig vrijwilligers. Dertig vrijwilligers zijn al 10 jaar lang verbonden aan SWEK en tien vrijwilligers vierden hun 5-jarig jubileum.

Governance

Governance Code Cultuur

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk onderschrijft de principes van de Governance Code Cultuur en doet hieronder verslag van de toepassing van de acht principes:

Principe 1: De organisatie realiseert haar maatschappelijke doelstelling door culturele waarde te creëren, over te dragen en/of te bewaren.

De maatschappelijke doelstelling van de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is geborgd in de statuten en in de aanwijzing als site-holder van het Werelderfgoed.

Principe 2: de organisatie past de principes van de Governance Code Cultuur toe en licht toe hoe zij dat heeft gedaan. De organisatie volgt de aanbevelingen op en wijkt daar alleen gemotiveerd van af.

Dit wordt in dit jaarverslag toegelicht.

Principe 3: Bestuurders en toezichthouders zijn onafhankelijk en handelen integer. Zij zijn alert op belangenverstrengeling, vermijden ongewenste belangenverstrengeling en gaan op een transparante en zorgvuldige wijze om met tegenstrijdige belangen.

Bestuur en toezichthouders worden geworven door middel van een openbaar profiel en onder begeleiding van een professioneel, onafhankelijk en deskundig bureau. Indien een vacature voor bestuur of toezichthouder vervuld gaat worden, stelt de Raad van Toezicht het profiel op. Alvorens het profiel vastgesteld wordt vraagt de Raad van Toezicht advies aan het Bestuurlijk Platform Kinderdijk, zoals overeengekomen in de samenwerkingsovereenkomst Kinderdijk. In 2023 zijn op deze wijze drie nieuwe leden van de Raad van Toezicht geworven en benoemd.

Bestuur en toezichthouders zijn zich bewust van mogelijke belangenverstrengeling. Bij de werving van bestuur en toezichthouders komt dit onderwerp aan bod. Bestuur en toezichthouders dienen nevenfuncties te melden aan de Raad van Toezicht.

Principe 4: Bestuurders en toezichthouders zijn zich bewust van hun eigen rol en de onderlinge verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en handelen daarnaar.

In de statuten en in het directiereglement is een duidelijke rolverdeling vastgelegd tussen bestuur en Raad van Toezicht. Bestuur en Raad van Toezicht bewaken deze afspraken en bespreken deze eens per jaar.

Principe 5: het bestuur is verantwoordelijk voor de algemene en dagelijkse leiding, het functioneren en de resultaten van de organisatie.

De taakverdeling tussen bestuur en Raad van Toezicht is vastgelegd in de statuten en in het directiereglement. Eens per jaar wordt de samenwerking en taakverdeling tussen bestuur en Raad van Toezicht aan de orde gesteld.

Principe 6: het bestuur gaat zorgvuldig en verantwoord om met de mensen en de middelen van de organisatie.

Het bestuur heeft een personeelshandboek opgesteld waarin het personeelsbeleid uitgebreid beschreven staat. Daarnaast heeft het bestuur gedragsregels,

voorwaarden en de vrijwilligersovereenkomsten vastgesteld voor de inzet van vrijwilligers. SWEK heeft twee vertrouwenspersonen benoemd voor personeel en vrijwilligers.

Helaas hebben er te weinig personeelsleden zich verkiesbaar gesteld voor de Ondernemingsraad. Het bestuur heeft daarna initiatief genomen tot een tijdelijke klankbordgroep vanuit het personeel in de verwachting dat in 2024 er een nieuwe Ondernemingsraad kan aantreden.

SWEK heeft een actieve Vrijwilligersraad, gekozen uit de voltallige groep vrijwilligers via verkiezingen, die haar inbreng heeft daar waar het gaat om alle vrijwilligerszaken.

De Auditcommissie vergadert minimaal twee keer per jaar en geeft daarbij advies aan de Raad van Toezicht over het financieel beleid van het bestuur. Concreet gaat het over het vaststellen van de jaarrekening en het vaststellen van de begroting.

Principe 7: de raad van toezicht voert zijn toezichthoudende, adviserende en werkgeversrol op een professionele en onafhankelijke wijze uit.

De werkwijze van de Raad van Toezicht is vastgelegd in de statuten en het directiereglement.

Principe 8: de raad van toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling en waarborgt daarbij deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

De werkwijze van de Raad van Toezicht is vastgelegd in de statuten. Bestuur en toezichthouders worden geworven door middel van een openbaar profiel en onder begeleiding van een professioneel, onafhankelijk en deskundig bureau. Indien een vacature voor bestuur of toezichthouder vervuld gaat worden, stelt de Raad van Toezicht het profiel op. Alvorens het profiel vastgesteld wordt vraagt de Raad van Toezicht advies aan het Bestuurlijk Platform Kinderdijk, zoals overeengekomen in de samenwerkingsovereenkomst Kinderdijk. In 2023 zijn op deze wijze drie nieuwe leden van de Raad van Toezicht geworven en benoemd.

Samenwerking

Bestuurlijk Platform Kinderdijk

De bestuurlijke samenwerking rondom de ontwikkeling van Werelderfgoed Kinderdijk is verder versterkt. Het Bestuurlijk Platform Kinderdijk is het overleg waar in alle openheid alle dilemma's met elkaar worden besproken, waarin partijen elkaar op bestuurlijk niveau informeren en hun beleid op elkaar afstemmen. Binnen het Bestuurlijk Platform Kinderdijk werken de gemeenten Alblasterdam en Molenlanden, Waterschap Rivierenland, Provincie Zuid-Holland, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk samen. Het BPK heeft in 2023 vier keer vergaderd, waarbij één keer samen met het (ambtelijke) kernteam.

Op 5 april was een bijzondere bijeenkomst van het Bestuurlijk Platform Kinderdijk. Op die dag werd de samenwerkingsovereenkomst tussen de partijen ondertekend in het historische Waardhuis Overwaard in het Werelderfgoed Kinderdijk. Basis voor deze overeenkomst is het gebiedsperspectief 2019 en het uitvoeringsprogramma dat hieraan verbonden is.

Stichting Werelderfgoed Nederland

Werelderfgoed Kinderdijk is bestuurlijk vertegenwoordigd in Stichting Werelderfgoed Nederland. Samen met de andere 12 Werelderfgoederen uit het Koninkrijk zet Kinderdijk in op belangenbehartiging, educatie en gezamenlijke promotie. In 2023 is een nieuw meerjarenbeleidsplan vastgesteld voor de periode 2024-2030. Hieraan gekoppeld is een meerjarensubsidie vanuit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Ook heeft de stichting gewerkt aan het collectieve verhaal en educatie.

Lokale en regionale samenwerking

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk onderhoudt goede relaties met partijen uit de directe omgeving en de regio. Zo is er een periodiek overleg met de Belangenvereniging Leefbaarheid Kinderdijk.

Met alle partijen uit het dorp is samengewerkt rondom de Molenmarkt 2023, die in de Verlichtingsweek 2023 plaatsvond.

Met de Vereenigde Molenbewoners Kinderdijk zijn twee structurele overleggen gestart. Eén meer over algemene en beleidszaken en één gericht op het onderhoud en beheer van de molens en de molenwoningen. Met de VMK wordt gewerkt aan een nieuw huurbeleid. Hierover is diverse keren overleg gevoerd en hierbij is ook op initiatief van de VMK een adviseur van de Woonbond betrokken.

SWEK is onderdeel van het samenwerkingsverband Waterdriehoek. Kinderdijk is een van de iconen, naast Dordrecht en de Biesbosch. Samen wordt beleid gemaakt en worden projecten uitgevoerd. In 2023 is gewerkt aan de verantwoording van de eerder gesubsidieerde projecten.

Samenwerking Erfgoed en Beheer

Op het gebied van erfgoed onderhoudt de SWEK relaties met molenpartijen zoals het Molennetwerk Zuid-Holland, Vereniging De Hollandsche Molen, Vereniging De Zaanse Molen en het Gilde van Vrijwillige Molenaars. Met het Erfgoedhuis Zuid-Holland is samengewerkt op de thema's molennerven en vrijwilligers. Voor museaal overleg is de SWEK aangesloten bij het regionaal museumoverleg. Ook is op regelmatige basis overleg geweest met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Met de Stichting Instandhouding Molens in de Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (SIMAV) is de intentie uitgesproken om de samenwerking te intensiveren. Daarbij is gekeken naar het meer samenwerken op het gebied van onderhoud, het beter in de markt zetten van de molens van SIMAV als toeristisch product en het formuleren van een gezamenlijke molenvisie.

Samenwerking toerisme

Op het gebied van toerisme werkt SWEK nauw samen met het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen. Daarbij zetten we in op het management van de bestemming Kinderdijk en het gezamenlijk ontwikkelen en promoten van de bestemming Nederland. In 2023 hebben we de samenwerking met toeristische organisaties in de regio Rotterdam verder versterkt, onder meer door gezamenlijk op te trekken bij internationale beurzen. Daarbij wordt in toenemende mate ook de combinatie Kinderdijk-Waterbus in de markt gezet.

Met "Den Hâneker", het regionale samenwerkingsverband in de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, is gesproken over de toekomst van de regiopromotie en ieders rol daarin. Dit wordt in 2024 vervolgd.

De directeur-bestuurder van SWEK is in 2023 toegetreden tot het bestuur van stichting Dutch Delta Cruise Port. Deze stichting richt zich op het ontwikkelen van Zuidwest Nederland als (rivier-) cruisebestemming en kent een netwerk van publieke en private partijen uit verschillende provincies.

3. Verslag bestuursorganen

Van de Raad van Toezicht

Gedurende het verslagjaar 2023 heeft de Stichting haar positie als beheerder van het Werelderfgoed verder inhoud gegeven. In 2023 is een positief resultaat behaald dank zij de inkomsten uit het bezoek van toeristen, die de weg naar Kinderdijk weer hebben gevonden.

Het beheer van het molengebied vraagt een lange termijn visie. Het recente verleden heeft ons geleerd dat de reserves hard nodig zijn om de continuïteit van de Stichting en het onderhoud van onze molens en gebouwen te waarborgen. Het resultaat over 2023 zal worden gebruikt om de reserves van de Stichting weer aan te vullen.

In 2024 zijn 3 leden van de Raad aftredend. De Raad is haar leden André Borgdorff (voorzitter), Wim van Leussen (vice voorzitter) en Steven van Nieuwenhuizen erkentelijk voor hun bijdrage aan het toezicht in de afgelopen 8 jaar. Met hun kennis en ervaring op een breed terrein hebben zij een belangrijke bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het erfgoed.

Met ingang van 2024 is André Tukker benoemd tot voorzitter en Sandra Bechtholt tot vice voorzitter van de Raad. Arjan Driesprong, Hans van Houwelingen en Martine Sonneveld zijn na een zorgvuldig proces van openbare werving toegetreden tot de Raad.

Het jaar 2024 kent opnieuw de nodige uitdagingen. Het erfgoed wordt geconfronteerd met enkele strategische vraagstukken. De beheersing van de bezoekersstromen vraagt de nodige aandacht. Bij beleidsmatige keuzes van de Stichting staat het behoud van het erfgoed en het belang van de bewoners en omwonenden steeds voorop. Op basis van constructief overleg en de nauwe samenwerking met de gemeenten Molenlanden en Alblasserdam, de Provincie Zuid-Holland, het Waterschap Rivierenland en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed zien wij de toekomst van dit unieke Unesco Werelderfgoed met vertrouwen tegemoet.

De Raad van Toezicht is de medewerkers en vrijwilligers van de Stichting zeer erkentelijk voor hun inzet. Hun bijdrage vormt een onmisbare schakel in het realiseren van de doelstellingen op de korte en lange termijn, en voor het verzorgen van de dagelijkse operationele taken, die het verblijf binnen ons erfgoed aangenaam en leerzaam maken. Het zojuist uitgesproken vertrouwen in de toekomst is met name op hun bijdrage gebaseerd.

Namens de Raad van Toezicht,

A. Tukker, voorzitter

Van de Vrijwilligersraad

Het jaar 2023 was een uitdagend jaar voor de Vrijwilligersraad. Dit jaar ontvingen we weer een grote hoeveelheid aan groepen in ons mooie Wereld Erfgoed Kinderdijk. Dus een uitdaging om aan de vraag voor gidsen te voldoen. De bemensing door vrijwilligers op, een aantal, locaties vraagt aandacht. Het streven om 2 vrijwilligers op een locatie te laten werken lukt niet altijd. Het uitgangspunt blijft dat de vrijwilliger die voor de SWEK werkt dit zoveel, als mogelijk, op de locatie/functie van zijn/haar voorkeur doet. Plezier in het vrijwilligerswerk staat voorop.

Om te voldoen aan de vraag naar gidsen wordt in het verslagjaar gewerkt met Studentgidsen. Zij worden betaald door SWEK. Toch heeft deze oplossing de voorkeur t.o.v. de inzet van externe partijen. Deze studentgidsen worden ingezet als er onvoldoende vrijwilligers zijn om aan de vraag te voldoen. Daarnaast is het besluit genomen dat, als er gebruik gemaakt moet worden van een externe partij, deze gidsen niet samenwerken met andere vrijwilligers. De gehele tour wordt dan uitbesteed aan een externe partij. Dit besluit geeft duidelijkheid bij de bemensing van tours en heeft instemming van de meeste vrijwilligers. De schippers ervaren dit soms als een gemiste kans om te varen met de "eigen" schepen.

Soms ontstaat er een spanningsveld tussen het aantal bezoekers, het aantal beschikbare vrijwilligers en de beschikbare ruimte in het gebied. Bij een te groot aantal bezoekers op hetzelfde tijdstip en bezoeklocatie geeft dit frictie.

In 2023 zijn er verkiezingen gehouden voor de Vrijwilligers Raad. De VWR bestond uit 5 leden. Bij deze verkiezingen is het aantal uitgebreid naar uit 7 leden. Dit om de aandachtsgebieden van de leden beter te kunnen verdelen en meer aandacht te besteden aan kwaliteit en veiligheid. Van de bestaande leden zijn drie personen, die herkiesbaar waren, herkozen. Eén lid was afgetreden i.v.m. de maximale zittingstermijn. Vier nieuwe leden zijn toegetreden tot de Raad. Tussentijds is er nog een wijziging geweest, omdat één van de leden om gezondheidsredenen voortijdig zijn functie moest neerleggen. De invulling hiervan is volgens het regelement van de VWR geregeld.

Na de installatie van de nieuwe leden is afgesproken dat er een maandelijks spreekuur door leden van de VWR gehouden wordt. Naast de "rondjes" die leden van de Raad maken in het gebied is er een speciaal e-mailadres waarop vrijwilligers contact kunnen leggen met de VWR. Door deze activiteiten geeft en heeft de VWR een luisterend oor naar en voor onze vrijwilligers.

In het afgelopen jaar heeft de Vrijwilligersraad verschillende overleggen gehad, om te zorgen dat de werkomstandigheden, belangen en het plezier in het vrijwilligerswerk zo goed als mogelijke geregeld zijn. Zo werd er 12 keer overlegd met de leden van de VWR en een afvaardiging van de VWR had 10 keer overleg met het MT. Ook was een lid van de VWR direct betrokken bij de activiteiten die in Kinderdijk plaatsvonden tijdens het jubileumjaar 25 jaar Wereld Erfgoedlijst. Daarnaast is er een maandelijks overleg met de voorzitter van de VWR en de Vrijwilligerscoördinator. Informatie over deze bijeenkomsten wordt gedeeld via de Nieuwsbrief en/of de notulen op SWEK-kennis.

De vergoeding voor de vrijwilligers die in het weekend en op erkende feestdagen werken is verhoogd. Het kledingpakket is uitgebreid met een blouse en een regencap voor de gidsen. Het vogeltheater is aangepast en nu multi-inzetbaar. Dit maakt het voor de gidsen gemakkelijker en plezieriger als er meerdere groepen op hetzelfde tijdstip aanwezig zijn om rondgeleid te worden.

Gedurende het afgelopen jaar werden er evaluatiegesprekken gehouden met 50 vrijwilligers die ruim een jaar werkzaam zijn bij de SWEK. Deze geven aan het naar hun zin te hebben. Ideeën en suggesties voor verbeteringen zijn aangedragen. Deze worden waar mogelijk vertaald in daden.

De werving van vrijwilligers stond hoog op de prioriteitenlijst. Naast de organisatie van open dagen om vrijwilligers te werven heeft de Vrijwilligerscoördinator samen met de voorzitter van de VWR deelgenomen aan een cursus Werven van Vrijwilligers, via het Erfgoedhuis. SWEK is ondersteund door Rabo Club Support om samen te kijken op welke onderdelen er een verbetering kan plaatsvinden bij de werving van vrijwilligers. De ingezette acties helpen ons bij de werving van vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers is in 2023 gestegen. Deze vrijwilligers werden na aanmelding rondgeleid door het gebied en kregen daarna de benodigde opleidingen. In het afgelopen jaar hebben 65 deelnemers, zowel medewerkers als vrijwilligers, de introductiecursus gevolgd. Er zijn 25 potentiële gidsen opgeleid en 9 schippers zijn gestart met hun opleiding. Na de werving van studenten zijn er 9 studenten opgeleid. Alle genoemde opleidingen zijn intern door vrijwilligers gemaakt en gegeven.

Ook zijn er in het afgelopen jaar veel “klus” activiteiten en groot onderhoud aan schepen uitgevoerd door de vrijwilligers. Uit alle genoemde activiteiten blijkt dat de SWEK niet kan functioneren zonder de inzet van al onze vrijwilligers.

Voor de start van het seizoen hebben alle vrijwilligers de mogelijkheid gehad om deel te nemen aan een rondleiding in het gebied. Tijdens deze rondleiding werden de veranderingen getoond en verteld over geplande aanpassingen in de toekomst. Mooie resultaten zijn bereikt door een fijne en goede samenwerking met Vrijwilligers, SWEK en VWR.

Mathilde Vos-Gras
Voorzitter Vrijwilligersraad

Samenstelling bestuursorganen per 31-12-2023

Bestuur

Drs. Peter-Jan van Steenbergen

Raad van Toezicht

Mr. Drs. André Borgdorff (voorzitter, lid remuneratiecommissie)

Mr. Wim van Leussen (vice-voorzitter, lid auditcommissie)

Drs. Steven van Nieuwenhuizen (voorzitter remuneratiecommissie)

André Tukker (voorzitter auditcommissie)

Drs. Sandra Bechtholt

Vrijwilligersraad

Mathilde Vos-Gras (voorzitter)

Rob Peters (vice-voorzitter)

Ton Struik

Piet Verboom

Louissette Vissers

Ton Mooren

Ad Sluimer

4. Vooruitblik 2024

Werelderfgoed Kinderdijk kijkt positief vooruit naar 2024. De verwachting is dat de toeristische markt verder aantrekt en dat de bezoekersaantallen zullen stijgen tot het niveau van 2019. Daarbij zet SWEK in op het verder verbeteren van het bezoekersmanagement in en rondom het Werelderfgoed waarbij de kennis en ervaring in de afgelopen twee jaar belangrijke input hiervoor zijn. De nieuwe visie die door SWEK samen met de partners uit het Bestuurlijk Platform Kinderdijk wordt gemaakt moet kaders geven voor de toekomst.

Met een versterkte organisatie kunnen we de groei in bezoek aan. De vrijwilligersorganisatie groeit en is goed ingespeeld. Het management is op orde en heeft voldoende kwantiteit en kwaliteit om de organisatie goed aan te sturen. SWEK is steeds beter in staat om als constructieve gesprekspartner aandacht te hebben voor de belangen van de diverse stakeholders.

Met een nieuwe film in het Hulpgemeel zetten we de eerste stap om te komen tot een verdere verbetering van de bezoeklocaties aan de hand van het "Verhaal van Kinderdijk".

Al deze verbeteringen leggen de basis om van Kinderdijk een "volwaardig Werelderfgoed" te maken, zoals ook geformuleerd in de toekomstvisie. Met onze vrijwilligers, personeel en stakeholders willen we Werelderfgoed Kinderdijk blijven verbeteren.

Begroting 2024

	(in euro's)
Baten	
Baten bezoek (entree, steigers, gidsen)	4.921.140
Verkopen souvenirs <ul style="list-style-type: none"> • Inkomsten verkopen • Minus inkoopwaarde • Bruto marge verkopen • Bruto marge in % 	1.700.000 630.000 <u>1.070.000</u> 63%
Verkopen horeca <ul style="list-style-type: none"> • Inkomsten verkopen • Minus inkoopwaarde • Bruto marge verkopen • Bruto marge in % 	920.000 350.000 <u>570.000</u> 62%
Onderhoudsbijdragen	207.500
Huurinkomsten molens	53.500
Overige inkomsten	146.880
Totaal baten	6.969.020
Lasten	
Personeelskosten	3.012.500
Vrijwilligers	156.931
Afschrijvingen	317.000
Onderhoud erfgoed (molens, Wisboomgemaal)	531.500
Huisvestings- en onderhoudskosten	894.000
Verkoopkosten	192.500
Kantoorkosten	162.000
Algemene kosten	255.000
Onvoorzien	200.000
Bijdrage vm-WEK	121.275
Financiële lasten	5.000
Totaal lasten	5.847.706
Resultaat exploitatie (exclusief bijdrage aan projecten)	1.121.314

JAARREKENING 2023

A – BALANS PER 31 DECEMBER 2023
(na voorstel resultaatbestemming)

		<u>31-12-2023</u>	<u>31-12-2022</u>
		€	€
ACTIVA	ref		
VASTE ACTIVA			
Immateriële vaste activa	1	59.621	86.813
Materiële vaste activa	2	4.067.104	3.868.123
VLOTTENDE ACTIVA			
Voorraden	3	168.546	93.386
<i>Vorderingen</i>			
Debiteuren	4	220.825	140.346
Overige vorderingen en overlopende activa	5	<u>1.453.868</u>	<u>1.029.086</u>
		1.674.693	1.169.432
Liquide middelen	6	3.701.017	3.823.771
		<u>9.670.981</u>	<u>9.041.525</u>

A – BALANS PER 31 DECEMBER 2023
(na voorstel resultaatbestemming)

		<u>31-12-2023</u>		<u>31-12-2022</u>	
		€		€	
PASSIVA					
	ref				
EIGEN VERMOGEN					
Algemene reserve	7	1.215.588		937.288	
Bestemmingsreserves	8	<u>1.943.550</u>		<u>1.706.050</u>	
		3.159.138		2.643.338	
LANGLOPENDE SCHULDEN					
Schulden aan kredietinstellingen	9	4.588.917		5.102.257	
KORTLOPENDE SCHULDEN					
Schulden aan kredietinstellingen		450.490		180.903	
Crediteuren		231.207		142.639	
Belastingen en premies sociale verzekeringen	10	1.156		4	
Overige schulden en overlopende passiva	11	<u>1.240.073</u>		<u>972.384</u>	
		1.922.926		1.295.930	
		<u>9.670.981</u>		<u>9.041.525</u>	

B – STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023

		<u>Realisatie 2023</u>	<u>Begroting 2023</u>	<u>Realisatie 2022</u>
		€	€	€
Baten				
Inkomsten uit entreegelden		4.049.843	3.848.334	3.102.741
Inkomsten steigers		189.950	214.515	172.420
Inkomsten gidsen		315.573	250.197	237.809
Inkomsten verkopen	12	2.292.008	2.150.400	1.699.308
Inkomsten parkeren				0
Onderhoudsbijdragen	13	182.470	183.534	207.940
Huurinkomsten molens		51.784	50.000	46.197
Overige inkomsten	14	153.482	196.300	135.761
		<u>7.235.110</u>	<u>6.893.280</u>	<u>5.602.176</u>
Lasten				
Inkoopwaarde verkopen	15	979.165	861.216	782.321
Personeelskosten	16	2.968.301	2.702.000	2.114.151
Afschrijvingen		329.967	380.000	344.740
Overige personeelskosten	17	329.091	151.305	137.354
Kosten onderhoud en beheer	18	1.211.509	1.372.950	847.906
Verkoopkosten	19	185.935	175.000	162.395
Kantoorkosten	20	157.555	150.000	153.419
Algemene kosten	21	344.870	157.500	250.547
Onvoorziene kosten			200.000	0
Gemeentelijke bijdragen		92.174	77.700	105.878
		<u>6.598.567</u>	<u>6.227.671</u>	<u>4.898.711</u>
Resultaat operationele bedrijfsvoering		<u>636.543</u>	<u>665.609</u>	<u>703.465</u>
Financiële baten en lasten				
	22			
Ontvangen rente leningen		0		310
Betaalde rente leningen		(70.848)		(67.912)
Ontvangen creditrente		103.538		0
Betaalde rente en bankkosten		(20.690)		(14.410)
Saldo financiële baten en lasten		<u>12.000</u>	<u>(93.000)</u>	<u>(82.012)</u>
Resultaat		<u>648.543</u>	<u>572.609</u>	<u>621.453</u>
Eigen bijdrage SWEK in projecten	23	(132.743)	(100.000)	(5.308)
Resultaat inclusief projecten		<u>515.800</u>	<u>472.609</u>	<u>616.145</u>

C – TOELICHTING OP DE BALANS EN STAAT
VAN BATEN EN LASTEN

Resultaatbestemming	<u>Realisatie 2023</u>	<u>Realisatie 2022</u>
Toevoeging / onttrekking aan bestemmingsreserves	237.500	330.000
Toevoeging / onttrekking aan de algemene reserve	278.300	286.145
Resultaat	<u>515.800</u>	<u>616.145</u>

Algemene toelichting

Activiteiten

De stichting is opgericht op 7 februari 2002 en is statutair gevestigd in gemeente Molenlanden. Het adres van de stichting is Overwaard 2, 2961 AT Kinderdijk. Het KvK-nummer is 24331545. De doelstelling van de stichting is het behouden en conserveren van het molengebied Kinderdijk als (cultuur) historisch- en natuurmonument.

Continuïteit

SWEK heeft na twee ingrijpende "corona-jaren" weer twee normale jaren achter de rug als het gaat om het ontvangen van bezoekers. Aangezien de inkomstenstroom uit bezoek voor een zeer groot deel de begroting en daarmee de financiële continuïteit bepaalt van de stichting, is dit een belangrijk signaal naar de toekomst. Daarnaast heeft de stichting de uitgaven goed in beeld en laat ook de begroting en de meerjarenprognose een verbetering van de financiële positie zien. Deze jaarrekening is derhalve ook opgesteld met de continuïteitsveronderstelling.

Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen in de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Algemene grondslagen

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld op basis van Richtlijn voor de Jaarverslaggeving C.1 "Kleine Organisaties-zonder-winststreven", die zijn uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Activa en passiva worden in het algemeen gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of de actuele waarde. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs. In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

WAARDERINGSGRONDSLAGEN VOOR WAARDERING VAN ACTIVA EN PASSIVA

Immateriële vaste activa en materiële vaste activa

De immateriële vaste activa en materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs inclusief direct toerekenbare kosten, onder aftrek van lineaire afschrijvingen gedurende de verwachte toekomstige gebruiksduur. Er wordt rekening gehouden met bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Voor de vaststelling of voor een materieel vast actief sprake is van een bijzondere waardevermindering wordt verwezen naar de desbetreffende paragraaf.

Subsidies op investeringen worden in mindering gebracht op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben. Tot het moment van ingebruikname worden deze subsidies als afzonderlijke verplichting in de balans opgenomen.

(Im-)materiële vaste activa in ontwikkeling / in aanbouw worden eveneens opgenomen onder de (im-)materiële vaste activa. Afschrijving vindt plaats vanaf het moment van ingebruikname.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

De stichting beoordeelt op iedere balansdatum of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Indien het niet mogelijk is de realiseerbare waarde voor het individuele actief te bepalen, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort. Van een bijzondere waardevermindering is sprake als de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde; de realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Een bijzondere-waardeverminderingverlies wordt direct als een last verwerkt in de winst-en-verliesrekening onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief.

Indien wordt vastgesteld dat een bijzondere waardevermindering die in het verleden verantwoord is, niet meer bestaat of is afgenomen, dan wordt de toegenomen boekwaarde van de desbetreffende activa niet hoger gesteld dan de boekwaarde die bepaald zou zijn indien geen bijzondere waardevermindering voor het actief zou zijn verantwoord.

Vorraden

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder toepassing van de FIFO-methode (first in, first out) of lagere opbrengstwaarde.

De opbrengstwaarde is de geschatte verkoopprijs onder aftrek van direct toerekenbare verkoopkosten. Bij de bepaling van de opbrengstwaarde wordt rekening gehouden met de incourantheid van de voorraden.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Eigen vermogen

Een deel van het vermogen heeft een beperkte bestedingsmogelijkheid.

Bestemmingsreserves zijn het deel van het eigen vermogen dat wordt afgezonderd omdat daaraan een beperktere bestedingsmogelijkheid is gegeven. Deze beperking is door het bestuur aangebracht.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Langlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Indien geen sprake is van (dis)agio of transactiekosten is de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde van de schuld.

Kortlopende schulden

Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Onder de kortlopende schulden worden schulden opgenomen met een resterende looptijd korter dan één jaar.

Vooruit ontvangen subsidies waarvoor nog een prestatie moet worden verricht zijn opgenomen onder de kortlopende schulden.

GRONDSLAGEN VOOR DE RESULTAATBEPALING

Netto-omzet

Netto-omzet omvat de opbrengsten uit entreegelden en levering van goederen en diensten onder aftrek van kortingen en dergelijke en van over de omzet geheven belastingen.

Baten – verkoop van goederen

Opbrengsten uit de verkoop van goederen worden verwerkt zodra deze zijn gerealiseerd.

Baten – verlenen van diensten

Verantwoording van opbrengsten uit de levering van diensten geschiedt naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten, onder aftrek van kortingen.

Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de winst-en-verliesrekening in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen.

Nog te ontvangen of terug te betalen bedragen zijn verantwoord op de balans onder de overige vorderingen dan wel kortlopende schulden.

Baten uit giften van derden

Baten uit giften en andere toezeggingen van derden (anders dan overheidssubsidies) worden in het resultaat verantwoord in het jaar waarin ze zijn ontvangen. Indien baten zijn ontvangen ter dekking van lopende projecten, worden deze naar rato van de in de periode gemaakte kosten toegerekend.

Baten in natura

In het verslagjaar ontvangen baten in natura worden niet opgenomen in de staat van baten en lasten. Leveringen in natura die Stichting Werelderfgoed Kinderdijk in het boekjaar heeft ontvangen worden in de toelichting vermeld. Voor zover dat belang is voor het inzicht in de jaarrekening wordt daarbij een indicatie gegeven van de reële waarde van deze baten. In overeenstemming met de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving wordt vrijwilligerswerk niet financieel verantwoord.

Lasten

De lasten worden bepaald op historische basis en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Personeelskosten

Periodiek betaalbare beloningen

De aan het personeel verschuldigde beloningen worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Pensioenen

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk heeft de pensioenregeling verwerkt volgens de benadering van verplichtingen voor de werkgever. De stichting heeft een toegezegde bijdrageregeling. De over het verslagjaar verschuldigde premie wordt als last verantwoord. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugbetaling leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Afschrijvingen vaste activa

Vaste activa worden vanaf het moment dat het actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik afgeschreven over de geschatte economische levensduur / verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief. De activa worden afgeschreven tot een restwaarde.

Per categorie worden de volgende afschrijvingspercentages en restwaarden gehanteerd:

	Terreinen	Inventarissen	Gebouwen, verbouwingen, steigers	Vervoermiddelen
Afschrijvingspercentages				
<i>Grond</i>	0%			
<i>Terrein / straatwerk</i>	5% - 10%			
<i>ICT</i>		20% - 33%		
<i>Overig inventaris</i>		10% - 33%		
<i>Gebouwen</i>			2,5%	
<i>Bruggen</i>			5% - 10%	
<i>Steigers</i>			5% - 10%	
<i>Vervoermiddelen</i>				10% - 20%
Restwaarde	0%	0%	15%	0%

Financiële baten en lasten

De financiële baten en lasten betreffen aan derden betaalde (te betalen) en van derden ontvangen (te ontvangen) interest.

Vennootschapsbelasting

Gelet op de (fluctuerende) resultaten in de afgelopen jaren gaan wij in 2024 onze vennootschapsbelastingpositie onderzoeken. Indien hiertoe aanleiding is zullen verdere maatregelen worden genomen en zou dit kunnen leiden tot een andere positie in de toekomst. Op dit moment is er geen aanleiding om een voorziening of acute positie voor de vennootschapsbelasting in de jaarrekening 2023 te verantwoorden.

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2022

ACTIVA

VASTE ACTIVA

1. Immateriële vaste activa

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk hanteert de volgende jaarlijkse afschrijvingspercentages voor immateriële vaste activa:

- Software en app's: 20% - 33%

Immateriële vaste activa	Software en app's	Totaal
	€	€
<i>Stand per 1 januari 2023</i>		
Aanschaffingswaarde	167.729	167.729
Cumulatieve afschrijvingen	(80.916)	(80.916)
Boekwaarde	86.813	86.813
 <i>Mutaties</i>		
Investeringsen	9.109	9.109
Afschrijvingen	(36.301)	(36.301)
	27.192	27.192
 <i>Stand per 31 december 2023</i>		
Aanschaffingswaarde	176.838	176.838
Cumulatieve afschrijvingen	(117.217)	(117.217)
Boekwaarde	59.621	59.621

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

2. Materiële vaste activa

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Materiële vaste activa	3.659.208	3.821.923
Activa in ontwikkeling	407.896	46.200
	<u>4.067.104</u>	<u>3.868.123</u>

De stichting heeft een aantal gebouwen en terreinen om niet in pacht verkregen, en heeft de plicht deze te onderhouden. Het betreft 19 monumentale molens, het Wisboomgemaal, schuren en de omliggende terreinen. Deze activa zijn niet in de balans opgenomen, met uitzondering van de investeringen in de woningen van de molens.

Voor de verplichting om deze gebouwen te onderhouden is een bestemmingsreserve gevormd.

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

Materiële vaste activa	Terreinen	Inventarissen	Gebouwen, verbouwingen en steigers	Vervoer- middelen	Totaal
	€	€	€	€	€
<i>Stand per 1 januari 2023</i>					
Aanschaffingswaarde	373.333	962.721	3.390.851	685.010	5.411.915
Cumulatieve afschrijvingen	(16.637)	(657.032)	(549.080)	(367.243)	(1.589.992)
Boekwaarde	356.696	305.689	2.841.771	317.767	3.821.923
<i>Mutaties</i>					
Afschrijvingen	(5.772)	(116.125)	(117.712)	(54.053)	(293.662)
Investerings	0	84.686	37.186	9.200	131.072
Desinvesteringen		(500)			(500)
Boekresultaat verkopen		375			375
Buitengebruikstelling				(10.017)	(10.017)
Cumulatieve afschrijving buiten gebruikstelling				10.017	10.017
In gebruik genomen activa in ontwikkeling	0	0	0	0	0
	(5.772)	(31.564)	(80.526)	(44.853)	(162.715)
<i>Stand per 31 december 2023</i>					
Aanschaffingswaarde	373.333	1.046.907	3.428.037	684.193	5.532.470
Cumulatieve afschrijvingen	(22.409)	(772.782)	(666.792)	(411.279)	(1.873.262)
Boekwaarde	350.924	274.125	2.761.245	272.914	3.659.208

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

Materiële vaste activa in ontwikkeling	Rondvaart--	Overige	Totaal
	boot Vos		
	€	€	€
<i>Stand per 1 januari 2023</i>			
Aanschaffingswaarde	0	46.200	46.200
Boekwaarde	0	46.200	46.200
<i>Mutaties</i>			
Onderhanden project	267.802	116.894	384.696
In gebruik genomen	0	0	0
Desinvesteringen		(23.000)	(23.000)
	267.802	93.894	361.696
<i>Stand per 31 december 2023</i>			
Aanschaffingswaarde	267.802	140.094	407.896
Boekwaarde	267.802	140.094	407.896

VLOTTENDE ACTIVA
3. Voorraden

Voorraden met een boekwaarde van € 168.546 (2022; € 93.386) betreffen voorraden souvenirs en horeca voorraden.

4. Debiteuren

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Nominale waarde	220.825	172.241
Af: voorziening voor dubieuze debiteuren	0	(31.895)
	220.825	140.346

5. Overige vorderingen en overlopende activa

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Te vorderen BTW	63.279	62.003
Pensioenpremies	0	189
Vooruitbetaalde kosten	174.378	134.160
Nog te ontvangen subsidies	547.676	371.982
Nog te ontvangen NOW Subsidie	279.489	227.102
Uitgegeven lening	0	6.618
Te ontvangen LIV	9.218	6.594
Bijdrage gemeenten	328.904	148.000
Te factureren bijdrage bezoekersaantallen	0	25.542
Overige vorderingen	50.924	46.896
	<u>1.453.868</u>	<u>1.029.086</u>

Nog te ontvangen NOW subsidie heeft betrekking op de nog te ontvangen afrekening NOW 1^e tot en met 8^e aanvraagperiode verminderd met de in 2020 tot en met 2023 reeds ontvangen voorschotten. De definitieve berekening van de subsidies is in 2023 aangevraagd. Voor de jaarrekening 2023 is uitgegaan van de bedragen in de definitieve afrekeningen die in 2023 en 2024 zijn ontvangen. De nadere uitwerking van de NOW subsidie is opgenomen onder de personeelskosten in toelichting 19.

De uitgegeven lening is in 2023 vervroegd afgelost.

De vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan 1 jaar,

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

6. Liquide middelen

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Rabobank	363.065	262.722
Nederlandse Waterschapsbank	3.337.952	3.561.049
	<u>3.701.017</u>	<u>3.823.771</u>

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting. SWEK houdt een ruime buffer aan om het groot onderhoud van de molens te waarborgen.

PASSIVA

EIGEN VERMOGEN

7. Algemene reserve

Het verloop van de algemene reserve is als volgt weer te geven:

	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	937.288	651.143
Resultaatbestemming	278.300	286.145
Stand per 31 december	<u>1.215.588</u>	<u>937.288</u>

8. Bestemmingsreserves

Deze bestaan uit:

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Bestemmingsreserve groot onderhoud molens, panden en boten	1.883.550	1.300.000
Bestemmingsreserve groot onderhoud panden etc.	0	346.050
Bestemmingsreserve ontwikkeling film Wisboomgemaal/Hulpgemaal De Fabriek	60.000	60.000
Stand per 31 december	<u>1.943.550</u>	<u>1.706.050</u>

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

Het verloop van de bestemmingsreserves is als volgt weer te geven:

Totaal	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	1.706.050	1.376.050
Toevoeging / onttrekking vanuit resultaatbestemming	237.500	330.000
Stand per 31 december	<u>1.943.550</u>	<u>1.706.050</u>

De bestemmingsreserves bestaan uit:

Bestemmingsreserve groot onderhoud molens, panden en boten	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	1.300.000	975.000
Overheveling van bestemmingsreserve groot onderhoud panden	346.050	
Toevoeging vanuit resultaatbestemming	237.500	325.000
Stand per 31 december	<u>1.883.550</u>	<u>1.300.000</u>

Dit bedrag is bestemd voor toekomstig onderhoud aan de monumenten voor het deel waar naar verwachting geen subsidie kan worden verkregen en voor toekomstig onderhoud aan niet monumentale activa.

Bestemmingsreserve groot onderhoud panden etc.	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	346.050	346.050
Overheveling naar bestemmingsreserve groot onderhoud molens, panden en boten	346.050	0
Stand per 31 december	<u>0</u>	<u>346.050</u>

Deze bestemmingsreserve is gevormd voor het toekomstig groot onderhoud van de niet monumentale activa. Dit betreffen onder andere de in 2019 nieuw gerealiseerde gebouwen en bruggen.

Deze reserve is in 2023 toegevoegd aan de reserve groot onderhoud molens, die in het vervolg Bestemmingsreserve groot onderhoud molens, panden en boten heet.

Bestemmingsreserve ontwikkeling film Wisboomgemaal/Hulpgemaal De Fabriek	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	60.000	55.000
Toevoeging vanuit resultaatbestemming	0	5.000
Stand per 31 december	<u>60.000</u>	<u>60.000</u>

Dit bedrag is bestemd voor de ontwikkeling van een film.

LANGLOPENDE SCHULDEN

9. Leningen aan kredietinstellingen

Lening Coöperatieve Rabobank U.A.

	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	733.160	837.896
Aflossing	(154.486)	(104.736)
Stand per 31 december	<u>578.674</u>	<u>733.160</u>
Hoofdsom	995.000	995.000
Cumulatieve aflossing	(416.326)	(261.840)
Kortlopend deel	(154.486)	(104.736)
Saldo per 31 december	<u>424.188</u>	<u>628.424</u>

De lening is in hoofdsom groot € 995.000 en heeft een looptijd van 10 jaar. De jaarlijkse rente bedraagt 4,20% en staat voor 5 jaar vast. Als zekerheid is een eerste hypotheekrecht afgegeven op het pand aan de Nederwaard 1 te Kinderdijk (het bezoekerscentrum).

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023
Lening De Nederlandse Waterschapsbank N.V.

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€
Stand per 1 januari	850.000	900.000
Verstrekking		0
Aflossing	<u>(50.000)</u>	<u>(50.000)</u>
Stand per 31 december	800.000	850.000
Hoofdsom	1.000.000	1.000.000
Cumulatieve aflossing	(150.000)	(100.000)
Kortlopende deel	<u>(50.000)</u>	<u>(50.000)</u>
Saldo per 31 december	800.000	850.000

De lening is in hoofdsom groot € 1.000.000 en heeft een looptijd van 20 jaar. De jaarlijkse rente bedraagt 0,78% en dient jaarlijks uiterlijk op 5 juli betaald te worden. Vervroegd aflossen van de gehele of een gedeelte van de lening is niet toegestaan. De Gemeente Molenlanden heeft zich ten behoeve van de geldgeefster borg gesteld voor de juiste nakoming van de verplichtingen tot betaling.

Lening Nationaal Restauratiefonds

	<u>2023</u>	<u>2022</u>
	€	€
Stand per 1 januari	3.500.000	3.500.000
Verstrekking	0	0
Aflossing	<u>39.267</u>	<u>0</u>
Stand per 31 december	3.460.733	3.500.000
Hoofdsom	3.500.000	3.500.000
Cumulatieve aflossing	(39.267)	0
Kortlopende deel	<u>(233.504)</u>	<u>(26.167)</u>
Saldo per 31 december	3.227.229	3.473.833

De lening is in hoofdsom groot € 3.500.000 en heeft een looptijd van 15 jaar. De jaarlijkse rente bedraagt 1,0% en is maandelijks verschuldigd. De lening is achtergesteld ten opzichte van de andere leningen. De eerste aflossing op lening deel 1 heeft in 2023 plaatsgevonden, de overige delen worden afgelost vanaf 2024.

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

Lening Gemeente Molenlanden

	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	150.000	150.000
Verstrekking	0	0
Aflossing	0	0
Stand per 31 december	<u>150.000</u>	<u>150.000</u>
Hoofdsom	150.000	150.000
Cumulatieve aflossing	0	0
Kortlopende deel	12.500	0
Saldo per 31 december	<u>137.500</u>	<u>150.000</u>

De lening is in hoofdsom groot € 150.000 en heeft een looptijd van 15 jaar. De lening is zonder rente ter beschikking gesteld door de Gemeente Molenlanden. De lening dient aangewend te worden ter financiering van de renovatie van de Lage Molen. De eerste aflossing zal plaatsvinden op 1 januari 2024. Aflossing geschiedt in 12 jaarlijkse termijnen van € 12.500.

D - TOELICHTING OP DE BALANS PER 31 DECEMBER 2023

KORTLOPENDE SCHULDEN

10. Belastingen en premies sociale verzekeringen

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Loonheffing	1.156	4
	<u>1.156</u>	<u>4</u>

11. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2023	31-12-2022
	€	€
Nog te besteden subsidies en bijdragen	300.258	174.343
Terug te betalen Corona subsidies	104.334	84.990
Bijdrage aan gemeente Molenlanden visitormanagement 2021	93.548	93.548
Bijdrage aan gemeente Molenlanden Fin. Arrangement	0	119.000
Regionaal fonds	72.281	72.281
Bijdrage vm-WEK	92.174	
Reservering vakantiegeld en -dagen	332.114	258.339
Personeelsvereniging	2.866	2.016
Vooruit ontvangen huur	2.228	1.204
Te betalen nettolonen	602	3.292
Overige te betalen kosten	239.668	163.371
	<u>1.240.073</u>	<u>972.384</u>

E - NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN EN FINANCIERING DERDEN

Leaseovereenkomst voor kantoorinventaris

Er zijn leaseovereenkomsten afgesloten voor kopieerapparaten en onderhoudscontracten ten behoeve van het onderhoud van de kopieerapparaten. De overeenkomsten hebben een resterende looptijd van 16 maanden.

Financiële verplichtingen uit niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen en financiering derden

	Verplichtingen		
	Verplichtingen <1 jaar	>1 jaar maar <5 jaar	Verplichtingen >5 jaar
	€	€	€
Kantoorinventaris	589	196	0
	<u>589</u>	<u>196</u>	<u>0</u>

Bruikleen om niet: kantoorruimte aan de Molenstraat (Waardhuis)

De organisatie heeft het kantoor en vergaderruimte aan de Molenstraat in bruikleen van het Waterschap Rivierenland. De waarde hiervan kan gesteld worden op € 31.750.

F - TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023
BATEN
Inkomsten van bezoekers

De inkomsten van bezoekers bestaan uit:

	2023	2022
	€	€
Inkomsten uit entreegelden	4.049.843	3.102.741
Inkomsten steigers	189.950	172.420
Inkomsten gidsen	315.574	237.809
Inkomsten verkopen	2.292.008	1.699.308
	<u>6.847.375</u>	<u>5.212.278</u>

12. Inkomsten verkopen

	2023	2022
	€	€
Opbrengst souvenirs	1.501.109	1.067.674
Opbrengst horeca verkopen	790.899	631.635
	<u>2.292.008</u>	<u>1.699.309</u>

De opbrengst verkopen bestaat uit opbrengsten uit hoofde van horeca verkopen en uit opbrengsten uit hoofde van verkoop van souvenirs. De opbrengsten en brutomarges van beide opbrengstencategorieën kan als volgt worden gespecificeerd;

Brutomarge souvenirs

	2023	2022
	€	€
Opbrengst souvenirs	1.501.109	1.067.674
Kostprijs verkopen souvenirs	(597.309)	(503.631)
	<u>903.800</u>	<u>564.043</u>
Brutomarge in %	<u>60%</u>	<u>53%</u>

F - TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023

Brutomarge horeca verkopen

	2023	2022
	€	€
Opbrengst horeca verkopen	790.899	631.635
Kostprijs verkopen horeca	(283.800)	(249.739)
	<u>507.099</u>	<u>381.896</u>
Brutomarge in %	<u>64%</u>	<u>60%</u>

13. Onderhoudsbijdragen

De totale ontvangen bijdragen ten behoeve van onderhoud bestaan uit:

	2023	2022
	€	€
SIM	104.570	130.041
Provincie Zuid-Holland – 6-jarige overeenkomst	77.900	77.900
	<u>182.470</u>	<u>207.941</u>

De ontvangsten uit hoofde van de SIM-regeling (voorheen BRIM-regeling) en uit de meerjarige onderhoudsregeling van de Provincie Zuid-Holland zien op 6-jaarlijkse overeenkomsten met een looptijd tot 31 december 2024 en tot 31 december 2027.

Overige subsidie inkomsten zien op diverse projectsubsidies met een éénmalig karakter.

14. Overige inkomsten

	2023	2022
	€	€
Giften en sponsoring	81.300	52.025
Maalpremies	7.345	7.030
Toiletgelden	6.361	
Overige dienstverlening	40.000	
Overige inkomsten	18.476	76.706
Toiletten/ ov dienstverlening	<u>153.482</u>	<u>135.761</u>

F - TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023
LASTEN
15. Inkoopwaarde verkopen

	2023	2022
	€	€
Kostprijs verkopen souvenirs	597.309	503.631
Kostprijs verkopen horeca verkopen	283.800	249.739
Inkoopkosten arrangementen	98.056	28.951
	<u>979.165</u>	<u>782.321</u>

16. Personeelskosten

	2023	2022
	€	€
Brutolonen en salarissen	2.241.869	1.813.841
Sociale premies	402.077	313.499
Pensioenkosten	272.408	267.468
	<u>2.916.354</u>	<u>2.394.808</u>
terugbetaalde/ ontvangen NOW subsidies	51.947	(280.657)
	<u>2.968.301</u>	<u>2.114.151</u>

De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk heeft als gevolg van het coronavirus een beroep gedaan op de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW).

Voor de jaarrekening 2023 is de definitieve afrekening opgenomen.

Het verschil tussen de geschatte subsidie en de afrekening (51.947) is als kosten in het resultaat van 2023 verantwoord.

	Geschatte subsidie €	Ontvangen voorschot €	Afrekening €	Te ontvangen €
NOW-3	305.132	259.404	316.440	57.036
NOW-4	365.797	268.974	349.861	80.887
NOW-5	320.735	212.523	299.145	86.622
NOW-6	105.211	187.083	82.749	(104.334)
NOW-7	138.470	136.390	165.546	29.156
NOW-8	280.657	224.526	250.314	25.788
	<u>1.516.002</u>	<u>1.288.900</u>	<u>1.464.055</u>	<u>175.155</u>

Gedurende het jaar 2023 waren gemiddeld 80 werknemers (47 fte) in dienst dienstverband (2022: 64).

17. Overige personeelskosten

	2023	2022
	€	€
Kosten ziekteverzuim	38.344	11.181
Inhuur personeel	113.334	32.222
Reiskostenvergoeding woon-werk	49.546	29.033
Studie- en opleidingskosten	40.193	9.894
Bedrijfskleding	5.570	6.602
Bestuurskosten	6.670	5.096
Personeelsvereniging	1.526	1.294
Bestuurder aansprakelijkheidsverzekering	653	653
Overige kostenvergoedingen	44.830	26.382
Overige personeelskosten	28.425	14.997
	<u>329.091</u>	<u>137.354</u>

18. Kosten onderhoud en beheer

	2023	2022
	€	€
Onderhoud molens	576.966	367.825
Onderhoud overige panden	107.101	70.857
Belastingen en assuranties	136.856	103.190
Draaipremies en maalvergoedingen	13.290	12.959
Infrastructuur en groenbeheer	145.221	102.423
Onderhoud materieel en inventarissen	90.060	85.970
Energiekosten	73.587	46.153
Schoonmaakkosten	68.428	58.529
	<u>1.211.509</u>	<u>847.906</u>

19. Verkoopkosten

	2023	2022
	€	€
Marketing	197.748	162.395
Dotatie voorziening dubieuze debiteuren	(11.813)	0
	<u>185.935</u>	<u>162.395</u>

F - TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2023

20. Kantoorkosten

	2023	2022
	€	€
Automatiseringskosten	133.655	128.877
Kantoorbenodigdheden	23.900	20.627
Kantinekosten	0	3.915
	<u>157.555</u>	<u>153.419</u>

21. Algemene kosten

	2023	2022
	€	€
Bezoekersmanagement	0	73.999
Accountantskosten	179.560	47.520
Abonnementen en contributies	11.077	14.868
Advieskosten	69.042	54.753
Kosten betaalproviders	56.178	45.498
Overige algemene kosten	21.554	13.909
Bijzondere baten en lasten	7.459	0
	<u>344.870</u>	<u>250.547</u>

De accountantskosten bestaan uit de volgende diensten:

Beginbalanscontrole t.b.v. eerstejaarscontrole 2022	68.400
Jaarrekeningcontrole 2023	75.650
Subsidies en overige	35.510

22. Financiële baten en - lasten

	2023	2022
	€	€
Ontvangen rente leningen u/g	0	310
Betaalde rente leningen	(70.848)	(67.912)
Ontvangen creditrente	103.538	0
Betaalde rente en bankkosten	(20.690)	(14.410)
	<u>12.000</u>	<u>(82.012)</u>

De kosten betaalproviders zijn verschoven van Financiële baten en - lasten naar de Algemene kosten. De vergelijkende cijfers van 2022 wijken hierop af.

23. Resultaat uit projecten (eigen bijdrage SWEK)

	Opbrengsten	Kosten	Resultaat
	€	€	€
P.0059 - Aanp. molenerven (incl MM NW)	16.049	30.535	(14.486)
P.0072 - Wisboomgemaal	190.476	322.738	(132.262)
P.0078 - Potroedenhek	20.155	0	20.155
P.0084 – Verduurzaming molens	0	6.150	(6.150)
	<u>226.680</u>	<u>359.423</u>	<u>(132.743)</u>

Resultaatbestemming

In de jaarrekening is de voorgenomen resultaatbestemming over boekjaar 2023 verwerkt zoals verantwoord in de toelichting op het eigen vermogen (pagina 36-37).

Opgemaakt te Kinderdijk, 18 juli 2024

Bestuur:

P.J.H. van Steenberg

Definitief vastgesteld door de Raad van toezicht:

A. Tukker

S.B. Bechtholt

M. Sonneveld

A. Driesprong

H. van Houwelingen

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Fascinatio Boulevard 260
Postbus 8545
3009 AM Rotterdam

T: +31 (0)10 253 59 00
F: +31 (0)10 253 59 99

rotterdam@bakertilly.nl
www.bakertilly.nl

KvK: 24425560

Aan het bestuur en de Raad van Toezicht van
Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in de jaarstukken 2023 opgenomen jaarrekening 2023

Ons oordeel met beperking

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk te Gemeente Molenlanden gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in deze jaarstukken 2023 opgenomen jaarrekening uitgezonderd de mogelijke effecten van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking' een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk op 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn C1 "Kleine organisaties zonder winststreven".

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2023;
2. de staat van baten en lasten over 2023; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel met beperking

In 2022 waren de administratieve organisatie en interne beheersing niet op dusdanige wijze ingericht dat door accountantscontrole op rationele wijze de vereiste zekerheid kon worden verkregen. Aangezien dit van invloed is op de bepaling van het resultaat van de entiteit, hebben wij niet kunnen vaststellen of er eventueel correcties noodzakelijk waren met betrekking tot het resultaat over 2022 en het eigen vermogen per 31 december 2022. Als gevolg hiervan hebben wij bij de jaarrekening 2022 een oordeelonthouding verstrekt. Vermelde omstandigheden doen zich per 2023 niet meer voor, echter door deze omstandigheden waren wij niet in staat voldoende en geschikte controle-informatie te verkrijgen bij onze controle van het onderhavige boekjaar. Aangezien de inrichting van de administratieve organisatie en interne beheersing in 2022 van invloed zijn op de bepaling van de balans per 31 december 2022 en deze balans van invloed is op de bepaling van het resultaat over 2023 hebben wij niet kunnen vaststellen of er eventueel correcties noodzakelijk waren met betrekking tot het resultaat over 2023 en het eigen vermogen per 31 december 2023.

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel met beperking.

B. Verklaring over de in de jaarstukken 2023 opgenomen andere informatie

De jaarstukken omvatten andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Uitgezonderd de mogelijke effecten van de aangelegenheid beschreven in de paragraaf 'De basis voor ons oordeel met beperking' zijn wij op grond van onderstaande werkzaamheden van mening dat de andere informatie met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag in overeenstemming met RJ-Richtlijn C.1 "Kleine organisaties zonder winststreven".

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn C.1 "Kleine organisaties zonder winststreven". In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Rotterdam, 18 juli 2024

Baker Tilly (Netherlands) N.V.

Was getekend

drs. H.J. van den Burg RA